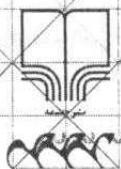
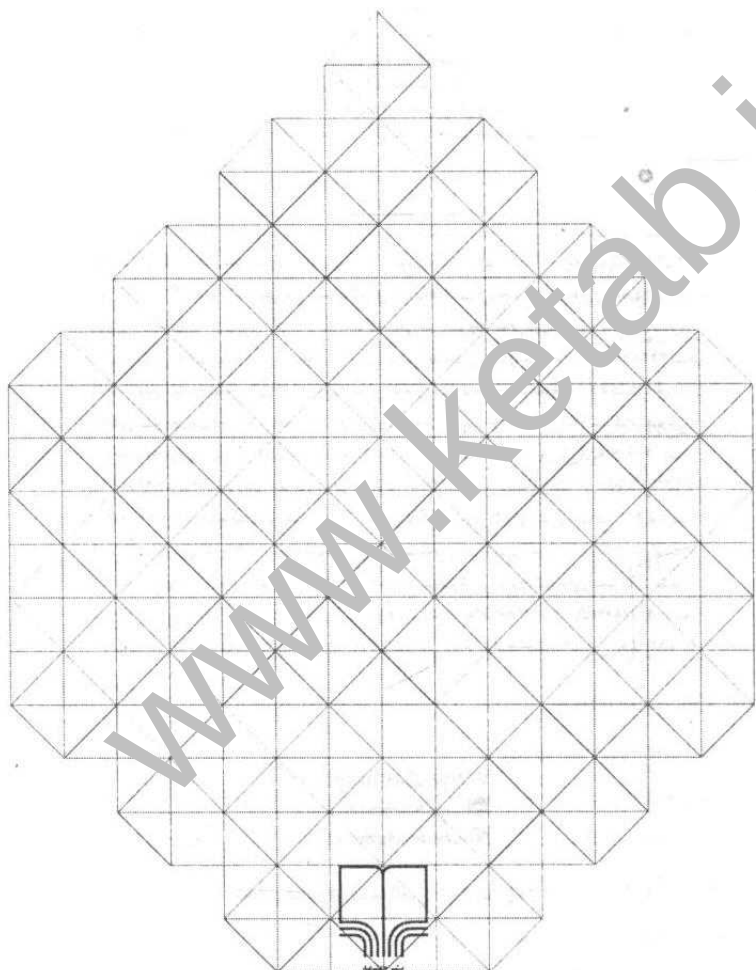

اسطوره، ادبیات و هنر

ابوالقاسم اسماعیل پور مطلق

سرشناسه: اسماعیل پور، ابوالقاسم - ۱۳۳۳

Esmailpour, Abolghasem

عنوان و نام پدیدآور: اسطوره، ادبیات و هنر / ابوالقاسم اسماعیل پور - نق

مشخصات نشر: تهران، نشر چشمه، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری: ۳۸۸ ص

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۱-۰۰۹۷-۳

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: اسطوره‌شناسی

موضوع: Mythology

موضوع: اسطوره در ادبیات

Myth in literature

موضوع: اسطوره در هنر

Myth in art

موضوع: اساطیر ایرانی

Mythology, Iranian

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ الف ۵ / BL ۳۱۲

رده‌بندی دیویی: ۲۰۱ / ۳

شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۵۴۶۳۸۰۵

رده‌بندی نشر چشمه: تاریخ و اسطوره

اسطوره، ادبیات و هنر
ابوالقاسم اسماعیل پور مطلق
عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

مدیر هنری: مجید عباسی

لیتوگرافی: باختر

چاپ: دالاهو

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۸، تهران

ناظر فنی چاپ: یوسف امیرکیان

حق چاپ و انتشار محفوظ و مخصوص نشر چشمه است.

انتباس و استفاده از این اثر، مشروط به دریافت اجازتی کتبی ناشر است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۱-۰۰۹۷-۳

دفتر مرکزی نشر چشمه: تهران، نارنگ شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲، تلفن: ۸۸۳۳۳۶۰۰ — کتابفروشی نشر چشمه: می کریم خان، تهران، خیابان کریم خان زند، نبش میرزای شیرازی، شماره‌ی ۱۰۷، ۶، تلفن: ۸۹۰۷۱۰۶ — کتابفروشی نشر چشمه: کورش، تهران، بزرگراه ستاری شمال، نبش خیابان پیامبر مرکزی، مجتمع تجاری آرش، طبقه‌ی پنجم، واحد ۴، تلفن: ۴۴۹۷۱۹۸۸ — کتابفروشی نشر چشمه: آرن، تهران، شهرت مدرسه، بلوار فرحزادی، نورسیده به بزرگراه نیایش، خیابان حافظ، نبش خیابان فخارمقدم، مجتمع تجاری آرن، طبقه‌ی ۲، تلفن: ۷۵۹۳۵۴۵۵ — کتابفروشی نشر چشمه: وایزن، تهران، خیابان نیاوران (باهتر)، بعد از سه راه پل (به سمت تجریش)، پلاک ۳۱۱، تلفن: ۲۶۸۵۴۱۳۵ — کتابفروشی نشر چشمه: بابل، خیابان بابل، نبش، ریمروی شیرینی سرای بابل، تلفن: ۳۲۴۷۶۵۷۱ (۰۱۱) — کتابفروشی نشر چشمه: کارگر، تهران، نارنگ شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲ — کتابفروشی نشر چشمه: پریس، تهران، خیابان پارس، نبش گلستان یکم، مجتمع پریس، طبقه‌ی دوم، تلفن: ۹۱۰۰۱۲۵۸ — کتابفروشی نشر چشمه: شدگان، مشهد، بلوار وکیل آباد، بین وکیل آباد ۱۸ و ۲۰ (بین هفت تیر و هنرستان)، پلاک ۳۸۶، تلفن: ۳۸۶۰۰۰ (۰۵۳) — کتابفروشی نشر چشمه: آفتاب، اراک، خیابان شهید بهشتی، سه راه ارامنه، خیابان شکریایی، پلاک ۴، تلفن: ۳۲۲۳۶۶۰۸ (۰۸۶)

www.cheshmeh.ir

cheshmehpublication

cheshmehpublication

بخش کتاب چشمه: تلفن: ۷۷۷۸۸۵۰۲

فهرست

۷	پیش‌گفتار
	بخش نخست: اسطوره و اسطوره‌شناسی ۹
۱۱	در آستانه اسطوره‌شناسی
۳۲	چشم‌اندازی نقد اسطوره‌شناختی
۴۷	افسانه‌ی اسطوره
۵۳	اسطوره‌ی آدایا: نخستین انسان
۵۷	اسطوره‌ی دمتر - پرسفونه
۷۶	اسطوره‌ی تولد بودا
	بخش دوم: اسطوره و بیات ۸۱
۸۳	شخصیت‌های حماسی شاهنامه و اسطوره‌های سندی
۱۰۳	شاهنامه: گذار از اسطوره تا حماسه
۱۱۱	دگردیسی سه شخصیت: تربته‌آپینه، ژرژتونه و فریدون
۱۲۶	کی کاووس و کاویه‌اوشنس
۱۵۰	اسطوره‌ی آسمان‌پیمایی کی کاووس
۱۶۴	رستم و ایندرا
۱۷۷	آشیل - اسفندیار و هکتور - رستم در ایللیاد و شاهنامه
۱۸۸	اسطوره‌ی کی خسرو
۲۰۸	حماسه‌ی ملی هادینگوس

بخش سوم: اسطوره و هنر ۲۱۹

۲۲۱	پیوند اسطوره و هنر
۲۴۱	نقد اسطوره‌ای هنر
۲۵۹	درآمدی بر هنر مانوی
۳۱۱	زیبایی‌شناسی در هنر و ادبیات مانوی
۳۲۲	بازسازی ارزش‌های مانوی
۳۳۲	اسطوره‌پردازی ماه در هنر مانوی
۳۵۴	اسم‌آرمانی زمان و مکان و اسطوره‌سازی در هنر
۳۷۸	نمایه

پیش‌گفتار

اسطوره، ادبیات و هنر بی‌گمان پیوندی تنگاتنگ با یکدیگر دارند به طوری که می‌توان اسطوره، اثری ادبی یا هنری پنداشت. اسطوره در درازنای تاریخ و فرهنگ، دره سرزمین و در ناخودآگاه جمعی هر قومی ریشه دوانده و چه‌بسا از اقلیمی به اقلیمی دیگر رخنه کرده است. اگرچه حماسه‌ی گیلگمش کهن‌ترین حماسه‌ی بشری است اما سویی ذهن‌ترین اسطوره هم به شمار می‌رود که به نوشتار درآمده است. اسطوره خود می‌تواند یک نوع ادبی باشد و با هنر پیوندی دیرینه دارد. اسطوره بهره‌مند از اندیشه، خیال، تخیل و تخیلات سازهای درونی است و نیک پیداست که ذات ادبیات و هنر نیز چنین است. اگر شعر به روایتی «گره‌خوردگی اندیشه و احساس در قالبی مخیل و موزون» باشد، اسطوره نیز چنین است و بارِ نمادپردازی و غور در ناخودآگاه جمعی را هم به دوش می‌کشد. اسطوره از جنبه‌های گوناگون ادبیات و هنر و شاخه‌های پرشمار آنها مایه‌ور است و تأثیری بینارشته‌ای است که گستره‌ی پهنای از حماسه، تراژدی، ادبیات نمایشی، شعر، نمایش و تندیسگری را در روزگاران گذشته در بر می‌گرفته و در روزگار کنونی هم افزاینده بر آنها در هنر هفتم بسی تأثیرگذار و نافذ بوده است.

با توجه به گستردگی موضوع، این کتاب به سه بخش تقسیم شده است. بخش نخست در بردارنده‌ی گفتارهایی چون اسطوره و اسطوره‌شناسی، چشم‌اندازهای نقد اسطوره‌شناختی، افسانه‌ی اسطوره، تبیین معانی افسانه و اسطوره و تفاوت آنها، اسطوره‌ی آداپا، نخستین انسان، در اساطیر بین‌النهرین، اسطوره‌ی دمتر - پرسفونه و

اسطوره‌ی تولد بوداست. بسیاری از پژوهندگان و دوست‌داران اسطوره از خود می‌پرسند آیا اسطوره و افسانه با هم تفاوت دارند یا یکی‌اند. در این جستار تلاش کرده‌ایم به این پرسش و پرسش‌های بنیادین دیگر در حوزه‌ی اسطوره و اسطوره‌شناسی پاسخ دهیم و جنبه‌های اسطوره را به عنوان ژانری هنری - ادبی از یک سو و دیدگاه‌های اسطوره‌شناختی و مباحث نظری اسطوره را از دیگر سو تفسیر و تحلیل کنیم.

بخش دوم شامل مباحثی فراگیرتر در پیوند اسطوره، حماسه و ادبیات است. چنانچه گفتار نخست درباره‌ی شخصیت‌های اساطیری شاهنامه و ریشه‌های هندو، ایرانی، آن‌هاست. مانند فریدون - ثرئثونه، کی کاووس - کاویه اوشتنس، رستم و ایندرا، یا بربر - نطی. خنثی شخصیت‌های اساطیری - حماسی با همتای یونانی آن‌ها مانند آشیل - سفن یار و آکتور - رستم است. جستاری درباره‌ی کی خسرو نیز مکمل بررسی شخصیت‌های اساطیری شاهنامه است که تأثیری شایان بر ادب حماسی گذارده است.

بخش سوم کتاب در پیوند اسطوره و هنر است. نخست ابعاد و زوایای گوناگون رابطه‌ی درونی و ژرف اسطوره و هنر مطرح شد. در نقد اسطوره‌شناختی هنر - که در شمار دیدگاه‌های نقد جدید است - به عنوان شاخصی برای تحلیل آثار هنری با بُن‌مایه‌های اساطیری کاویده شده است. آن‌گاه درآمدی بر هنر مانوی، اسطوره‌ی ماه در نگاره‌های مانوی، به‌ویژه بازسازی ارزش‌های ارژنگ مانوی، که همواره به‌نگارنده بوده است و نمونه‌ی آشکار گره‌خوردگی اسطوره و نگارگری در هنر ایرانی است، مکمل این بخش است. واپسین گفتار درباره‌ی درهم‌آمیختگی هنر، مکان و اسطوره‌سازی در هنر یکی از هنرمندان معاصر است.

امید آن‌که گفتارهای این کتاب بخشی از انتظارات پژوهندگان و دانشجویان شیفته‌ی اسطوره، اسطوره‌شناسی، اساطیر و حماسه‌ی ایرانی و دوست‌داران ادبیات و هنر آفرینشگر را تا اندازه‌ای برآورده کند.